

„ROZWAŻNA I ROMANTYCZNA”:
O WRAŻLIWOŚCIACH ANTROPOLOGII
SPOŁECZNO-KULTUROWEJ

„Rozważna i romantyczna” to polski przekład tytułu powieści Jane Austen. Wersja oryginalna zawiera grę słów: *sense and sensibility*. Etymologiczne powiązanie pojęć *sense* i *sensibility* (można by też dodać *sensitivity*) z łacińskim *sensus*¹ sygnalizuje, że postrzeganie, odczuwanie i rozumowanie są elementami pewnej całości. Są to siostry — nie rywalki. Zamiast widzieć rozum i uczuciowość jako pojęcia przeciwstawne, możemy traktować je jako elementy procesu wrażliwego postrzegania świata dążącego do zrozumienia. Samo postrzeganie jest niewystarczające, ale rozumowanie bez wartości i afektu także jest niepełne i wadliwe (por. Szpunar 2018, s. 13–33²). Wrażliwość można więc rozumieć nie jako dodatkowy atrybut poznania, ale jako jego element konstytutywny.

¹ Za Anną Stanisiz-Lubowiecką (2015, s. 235): „[...] po pierwsze, «percepcja, zdolność odczuwania, możliwość postrzegania», po drugie, «uczucie, sentyment» i, po trzecie, «pojmowanie, rozum»”.

² Magdalena Szpunar analizuje w tym podrozdziale swojej monografii (*Niepotrzebna wrażliwość*, poświęconej kulturze medialnej, złożone procesy rozdzielania emocji i poznania, które osiągnąwszy swój szczytowy wyraz w epoce Oświecenia, mają duży wpływ na to, jak rozumiemy naukę. Ukazuje w nim także bardziej nam współczesne sposoby kulturowego i społecznego zarządzania nadmiarem emocji.

Ogniskiem uwagi tego numeru tematycznego jest wrażliwość jako element konstytutywny poznania antropologicznego. Impulsem do zwrócenia się w stronę tej problematyki były obrady Sympozjum Antropologii Społecznej Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (SAS PTS), które odbyły się w Gdańsku w dniach 24–26 października 2024 r. Sympozjum miało dwie patronki: Aldonę Jawłowską (1934–2010) i Elżbietę Tarkowską (1944–2016). Zajmowały się one problematyką, która była w ich czasach nośna. Ale w ich dorobku znalazły się także wątki, które nie były od razu uznane za istotne i których znaczenie doceniły dopiero kolejne pokolenia badaczy i badaczek — takie jak ruch konsumentów, o którym na początku lat osiemdziesiątych XX wieku pisała Jawłowska, czy bieda, będąca przedmiotem prac Tarkowskiej na przełomie wieków XX i XXI. Idea poszukiwania takich istotnych, ale jeszcze nie do końca rozpoznanych, obszarów przyświecała Sympozjum SAS PTS 2024 w Gdańsku. Chciałam podziękować wszystkim osobom, które podczas Sympozjum włączyły się w niezwykle inspirującą wymianę idei i zaprezentowały swoje interpretacje tego, jak rozumieją antropologiczną wrażliwość i co uznają za „nowe wrażliwości antropologii”.

Wskazanie tych ostatnich okazuje się szczególnie niełatwe, zważywszy na długą historię obecności kategorii wrażliwości w antropologii społeczno-kulturowej — dyscyplinie o nieco zmiennych kształtach, zależnych od ścieżek, którymi podążały tradycje narodowe³ (Barth i in. 2005). Dla antropologii społeczno-kulturowej wrażliwość nie jest po prostu kategorią, jest jej mitem założycielskim. George W. Stocking Jr. (1989) widzi w romantycznej wrażliwości nieodłączną i stałą cechę tej dyscypliny. Także Adam Kuper (2005, s. 28–34) wskazuje na romantyzm jako ważny kontekst ideowy powstawania antropologii, przede wszystkim na obszarze niemieckojęzycznym. Romantyczna wrażliwość na to, co małe i pomijane, na to, co jest odtrącane i odchodzi w niepamięć, towarzyszy początkom dyscypliny. Po drugiej wojnie światowej, wraz z procesami dekolonizacji, przeradza się ona we wrażliwość na tych, którzy byli i są ciemieni

³ W Polsce antropologia funkcjonuje prawie od drugiej dekady XX wieku w odmianach socjologicznej i etnologicznej, formalnie włączanej do historii (pomijam tu całkiem odrębny nurt antropologii fizycznej) (Buchowski 2012; Engelking 2024). O ironio, dopiero niedawno — w 2023 roku — formalnie uznano ją za w pełni odrębną dyscyplinę naukową: etnologię i antropologię kulturową.

i eksploatowani, co czyni z niej dyscyplinę zajmującą się „podmiotem cierpiącym” (Trouillot 2003), nierzadko skupioną na przemocy i niesprawiedliwości „mroczną antropologię” (Ortner 2016). Towarzyszy temu rozwój refleksji dotyczącej uwikłania samej antropologii w procesy kolonizacyjne, w tworzenie i podtrzymywanie nierówności nie tylko poprzez powiązania administracyjne z aparatem kolonialnym, ale też przez sam sposób poznania i reprezentowania Innego (np. Fabian 1983). Ta refleksja zwrotna nad uwikłaniami antropologii wzmacnia znaczenie wrażliwości jako krytycznej czujności czy wręcz — jak ujmuje to Ruth Behar (1999, s. 484) — niepokoju (*angst*), który powinien towarzyszyć opowiadaniu „cudzej historii” (*telling story that isn't yours*) (por. Sztandara 2025, s. 29 i nast.). Zmieniające się wrażliwości teorii antropologicznych przekształcają ich soczewkę, która zaczyna wyłapywać aspekty rzeczywistości wcześniej niewidzialne albo postrzegane jako nieistotne. Jednocześnie refleksja zwrotna prowadzi antropolożki i antropologów do usytuowania siebie samych w projekcie poznawczym, uruchamiając w ten sposób jeszcze jedno ważne znaczenie wrażliwości: „podatność na wpływ”, „kruchość” czy też pokrewne „podatność na zranienie” (por. *vulnerability*). Dobrze odzwierciedla to tytuł książki Behar: *The Vulnerable Observer. Anthropology That Breaks Your Heart* (1997).

Stałe kwestionowanie i reinterpretacje mitu założycielskiego rodzą więc nowe wrażliwości antropologii zarówno w warstwie problematyki znajdującej się w obszarze jej zainteresowań (Singh 2023; Konteksty 2023), jak i w jej teorii i metodologii. Ten numer tematyczny nie pretenduje do reprezentatywności (brakuje w nim wielu wątków nośnych z punktu widzenia jego centralnej problematyki: posthumanistycznych, klimatycznych, dekolonialnych, cyfrowych i in.). Jednocześnie stanowi dosyć wierne odzwierciedlenie zasygnalizowanych wyżej sposobów odkrywania nowych wrażliwości w antropologii i ich promieniowania na sąsiadujące z antropologią dyscypliny i podejścia badawcze. Zachęca także do spojrzenia porównawczego na znaczenie i rolę wrażliwości w antropologii i siostrzanych dyscyplinach.

Otwierając numer tekst Aleksandry Herman i Anety Ostaszewskiej jest krytyczną analizą, czy i w jaki sposób osoby zajmujące się socjologicznymi badaniami jakościowymi pokazują w tekstach swój warsztat badawczy, założenia metodologiczne i siebie same. Autorki skupiają się na

analizie stopnia urefleksyjnienia procesu badawczego w artykułach z wiodących polskich czasopism socjologicznych. W szczególności interesuje je to, na ile uświadamiane przez autorki i autorów jest ich własne usytuowanie oraz wpływ badań na uczestniczące w nich osoby. Według autorek refleksyjność metodologiczna i etyka badań są kluczowymi elementami wrażliwości w badaniach społecznych. Tekst Herman i Ostaszewskiej nie tylko jest przeglądem strategii prezentacji metodologii stosowanych w artykułach z zakresu socjologii jakościowej, ale także stanowi dobre lustro, w którym swoim publikacjom przyrzeć się mogą i socjolodzy, i antropolodzy. Ci pierwsi, bo są bezpośrednim „przedmiotem analizy”, ci drudzy, bo mogą dzięki temu przeglądowi zastanowić się nad własnymi praktykami w tym zakresie. Może to być interesującym ćwiczeniem, zważywszy na ulokowanie refleksji krytycznej nad pisarstwem w centrum pola antropologicznego (Brocki 2008; Clifford, Marcus 1986; Kubica 2025; Majbroda 2017). Płynąca z tego tekstu zachęta do porównawczej analizy pojmowania i eksponowania wrażliwości badawczej w pisarstwie socjologicznym i antropologicznym jest swoistą kontynuacją refleksji nad granicami i wzajemnym przenikaniem się tych dwóch siostrzanych pól badawczych w Polsce (por. Woroniecka, Łukasiuk 2013⁴).

Kolejne dwa teksty skupiają się na tym, jak wrażliwość antropologiczna kształtowana jest przez praktykę badawczą. Tekst Karoliny Gajdy pokazuje, jak doświadczenie pracy socjalnej, konkretnie streetworkingu wśród osób bezdomnych w Krakowie, prowadzi autorkę do zainteresowania antropologią. Dla Gajdy cechami wspólnymi streetworkingu i etnografii są relacja, empatia i etyka (por. Cymbrowski, Rancew-Sikora 2016⁵). Te trzy

⁴ Numer tematyczny „Przeglądu Socjologii Jakościowej” (2013, t. 9, nr 3), do którego wprowadzenie stanowi artykuł Grażyny Woronieckiej i Magdaleny Łukasiuk, pokazujący wzajemne relacje między socjologią i antropologią w Polsce z perspektywy teorii systemów Niklasa Luhmanna, cały jest poświęcony temu, jak granice tych dwóch dyscyplin są budowane, utrzymywane i rozmiękczone. Numer jest pokłosiem grupy tematycznej organizowanej przez SAS PTS w ramach XIV Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego, który odbył się w Krakowie w dniach 8–11 września 2010 r.

⁵ Wstęp redaktorski Borysa Cymbrowskiego i Doroty Rancew-Sikory otwiera numer tematyczny „Przeglądu Socjologii Jakościowej” (2016, t. 12, nr 3), w którym zebrane są teksty poruszające zagadnienie etyki badań. Numer powstał po Sympozjum SAS PTS, które odbyło się w Górze Świętej Anny w dniach 26–27 września 2014 r. pod hasłem „Etyka w antropologicznych i socjologicznych badaniach jakościowych”.

hasła charakteryzują nastawienie wobec osób, z którymi ma się do czynienia w rozmaicie rozumianym terenie. Wrażliwość na osoby i grupy podatne na zranienie jest właściwa zarówno pracy socjalnej, jak i antropologii. W praktyce pracy terenowej obie także mierzą się z wyzwaniem dostępu i wpływu samej pracy czy badań na rzeczywistość będącą przedmiotem ich działania. Gajda widzi streetworking i etnografię jako komplementarne pola, które powinny współpracować, by wzmocnić wymiar aplikacyjny antropologii i wymiar poznawczy pracy socjalnej.

Tekst Anny Malewskiej-Szałygin także zwraca się ku warsztatowi antropologii i stanowi refleksję nad uwrażliwiającym potencjałem badań etnograficznych, istotnym dla osób zaczynających studia w tym zakresie. Oparty na wieloletnim doświadczeniu prowadzenia laboratoriów etnograficznych w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego w centrum uwagi umieszcza problematykę kontaktu z Innym czy — jak to ujmuje autorka — „kolektywnego osvajania inności” i „emocjonalnego przetrwania w kontakcie z innością”. Malewska wskazuje na związek między usytuowaniem osób, które po raz pierwszy prowadzą badania terenowe, szczególnie ich poglądami, a tym, jak przebiega ich kontakt z osobami o poglądach odmiennych. Autorka dochodzi do wniosku, że „im bardziej konstrukcja tożsamościowa młodego/ej badacza/ki jest wyrazista, tym trudniejsze emocjonalnie jest mierzenie się z innością, a zarazem tym cenniejsze jest poszerzenie horyzontów poznania, tolerancji i empatii”. Wrażliwość wobec tego jawi się jako zdolność przekroczenia „ja” rozumianego jako ukształtowany zespół poglądów, a także jako ucieleśniona, odczuwająca, konkretnie usytuowana społecznie osoba. Przy czym nie chodzi tu o przejście na punkt widzenia rozmówców i rozmówczyń, ale o samą możliwość rozumowego i afektywnego otwarcia się na to, co inne. Trzy pierwsze teksty w numerze stanowią swoisty „blok metodologiczny”, który umieszcza wrażliwość antropologiczną przede wszystkim w praktyce etnograficznej, warsztacie badawczym i pisanstwie.

Kolejny tekst numeru przekierowuje uwagę na teoretyczne ujęcia wrażliwości. Jednocześnie nawiązuje dialog z poruszonymi w tekstach Gajdy i Malewskiej-Szałygin kwestiami stosunku wobec inności i poznania Innego, także jeśli mówimy o inności teoretycznej. W swoim anglojęzycznym artykule Michał Mokrzan podejmuje próbę zastosowania idei odczytania dyfrakcyjnego, podejścia pochodzącego z teorii feministycznych i propo-

nującego pojmowanie inności jako wytwarzania różnicy, podkreślając w ten sposób jej relacyjność. To wytwarzanie różnicy odbywa się przez wzajemne przenikanie, nie zaś odzwierciedlanie zakładające dystans i nierówną pozycję. Przedmiotem artykułu jest dyfrakcyjne odczytanie antropologii postmodernistycznej Stephena A. Tylera i realizmu sprawczego Karen Barad. Mimo pozornego kontrastu okazuje się, że obie ramy teoretyczne są zaangażowane w wyjście poza reprezentację, dualizm i hegemoniczne konstrukcje ograniczające poznanie. Propozycją Mokrzana dotyczącą tego, jak rozumieć nowe wrażliwości antropologii, jest więc wizja teorii nie jako konfrontacji i wzajemnego zwalczania różnych szkół myślowych, lecz jako współpracy i „troski o idee”.

O ile w tekście Mokrzana bliskie i uważne spotkanie dotyczy idei, o tyle współautorski anglojęzyczny artykuł Jacka Gądeckiego, Katarzyny Hetmańczyk i Wojciecha Kowalika skupia się na bezpośrednim ucieleśnionym kontakcie z przedmiotami oraz na wytwarzaniu przedmiotów pracą własnych rąk. Za pomocą wywiadów, metod sensorycznych i wizualnych, a także zwrócenia się do metody dzienniczka wspomaganego przez aplikację badawczą na urządzenia mobilne, autorzy zajęli się amatorskim rzemiosłem, w szczególności tym, jak majsterkowicze wytwarzają znaczenia swoich praktyk w dialogu z materialnością narzędzi i przedmiotów. Autorzy sytuują swoje dociekania dotyczące majsterkowania w ramach zwrotu w stronę praktyk codziennych i relacji ze światem materialnym, która ma charakter afektywny i ucieleśniony. Ich zdaniem, to ten zwrot wyznacza nowe wrażliwości antropologii. Przy czym — podobnie jak w tekstach Mokrzana i Gajdy — także w tym artykule pojęcia troski i relacji są kluczowe.

Kolejny tekst numeru, dotyczący ogródków działkowych jako przestrzeni czasu wolnego, kontynuuje wątek praktyk codziennych. Także tutaj kategorie relacji i materialności są centralne. Maja Wróblewska, która prowadziła badania w Rodzinnym Ogrodzie Działkowym im. Jerzego Waszyngtona w Warszawie, zajmuje się tym, jakie relacje wytwarzane są za pomocą spędzania czasu wolnego na działkach. W szczególności jej uwaga skupia się na tym, jak działka kształtuje relacje rodzinne na różnych etapach cyklu życia oraz w zależności od tego, kto spędza czas na działce. W tym tekście wrażliwość antropologii jest pojmowana jako uwrażliwienie pozwalające na dostrzeganie szerszych procesów transformacji społecznej poprzez soczewkę etnografii. Czas wolny jest dla autorki głównym

pojęciem uwrażliwiającym. Także uwzględnienie przestrzenno-instytucjonalnych cech i materialności działek ułatwia jej głębsze zrozumienie tych procesów. Dzięki tak skonfigurowanej uważności Wróblewska może zademonstrować, jak rekreacja na działkach powiązana jest z rosnącą intensyfikacją czasu pracy, wartościowaniem produktywności oraz z nadal nierównym podziałem na role płciowe w społeczeństwie.

Jeśli w tekście o działkach czasowość rozumiana jest jako element rytmu biograficznego oraz podziału na czas wolny i pracę, to w artykule autorstwa Karoliny Ciechorskiej-Kuleszy czasowość oznacza zarówno wyobrażane i planowane, jak i ukorzenione w zależnościach historycznych trajektorie rozwoju miast średniej wielkości. W centrum jej analizy są wyobrażenia i plany na przyszłość w Elblągu, Koszalinie i Słupsku, których odczytanie umożliwia filtr pamięci społecznej. Analizy te umieszczone są w kontekście globalnych procesów, w których wzrost i rozwój stają się dla ośrodków miejskich hegemonalną ramą działania i „opowiadania siebie”. Autorka definiuje wrażliwość jako „dyspozycj[ę] poznawcz[ą], umożliwiając[ą] dostrzeganie znaczeń, napięć i ambiwalencji obecnych w lokalnych narracjach”. Tak pojmowana wrażliwość pozwala Ciechorskiej-Kuleszy uchwycić narracje skupione na zwyczajności jako alternatywie wobec dominującej wizji ciągłego wzrostu miast, pokazać peryferyjność jako zasób. Jednocześnie autorka jest uważna na niezamierzone skutki reinterpretacji peryferyjności jako normalizacji istniejącego hierarchicznego porządku.

Ta ostrożność wobec własnych interpretacji i ich niezamierzonych skutków jest kolejnym ważnym aspektem nowych wrażliwości antropologii i znajduje się w centrum uwagi w artykule zamykającym ten numer tematyczny. Tekst Laury Żary poświęcony jest krytycznej analizie zdjęć zrobionych podczas podróży do Chin przez autorkę pochodzącą z Europy Środkowej. Z jednej strony jest to kontynuacja podjętego w tekście o miastach średniej wielkości wątku globalnych nierówności i asymetrycznych relacji między różnie usytuowanymi jednostkami terytorialnymi, w tym przypadku regionami globalnymi, a z drugiej strony podjęcie bardzo istotnego dla tematyki numeru wątku konieczności stosowania „hermeneutyki podejrzliwości” wobec nabywanych wraz z socjalizacją (także akademicką) sposobów postrzegania i interpretowania inności. Korzystając z pojęcia „zagnieżdżonego orientalizmu”, Żary pokazuje, że samo „bycie z peryferii”

nie wystarcza, by zaniechać stosowania imperialnej egzotyzującej retoryki. Choć nie używa w tym tekście pojęcia „wrażliwość”, to jej postulat autorefleksji i krytycznej analizy własnych sposobów rozumowania można uznać za element antropologicznej wrażliwości.

Podsumowując, autorki i autorzy tekstów składających się na ten numer tematyczny odwołują się do kilku istotnych znaczeń wrażliwości antropologii. Powtarzalnym wątkiem jest jej ulokowanie w praktyce badawczej, której wrażliwość polega na refleksyjności albo autorefleksji, zdolności przekroczenia „ja”, otwartości na ambiwalencje, kierowaniu się dobrem osób uczestniczących w badaniu — na szeroko pojętej etyce. Wrażliwość jest jednocześnie pokazana w tych tekstach jako metodologia poznania: jako usytuowana soczewka pozwalająca na głębsze zrozumienie szerszych procesów; jako uważność na napięcia i nieoczywiste aspekty praktyk i tożsamości; jako wypadkowa „dyfrakcyjnego odczytania”, które pozwala między innymi na „troskę o idee”. „Troska” i „relacje” to słowa-klucze większości artykułów. Troska jest zarówno tym, co jest badane, jak i tym, co określa charakter relacji badawczej. W tekstach jest pokazane, jak może ona być ukierunkowana na Innego: bliskiego (takiego jak dziecko) czy bardzo odmiennego (kogoś, o przeciwstawnych poglądach lub o radykalnie innej sytuacji życiowej), a także na przedmioty materialne czy przestrzenie, które służą do budowania relacji z innymi i sobą samym. Wrażliwość dla badaczek i badaczy jest także rodzajem uważności, zwróconej również ku sobie, decentralizującej „ja” osoby prowadzącej badania. Przewodnie hasło tego numeru „nowe wrażliwości antropologii” realizowane jest więc przez model poznania polegający na angażowaniu się w badane praktyki jako ucieleśniony, obdarzony uczuciami podmiot, do pewnego stopnia na poddaniu się tym praktykom. Motywacją badaczy i badaczek jest nadal poznanie inności, ale inność rozumiana jest w sposób relacyjny. Inność jest wypadkową spotkania i oddziaływania na siebie. Jest to poznanie zaangażowane, zarazem rozważne i romantyczne.

ANNA HOROLETS
Uniwersytet Warszawski

BIBLIOGRAFIA

- Barth Fredrik i in., 2005, *Antropologia. Jedna dyscyplina cztery tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska*, tłum. Joanna Tegnerowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Behar Ruth, 1997, *The Vulnerable Observer: Anthropology That Breaks Your Heart*, Beacon Press, Boston.
- Behar Ruth, 1999, *Ethnography. Cherishing Our Second-Fiddle Genre*, „Journal of Contemporary Ethnography”, 28(5), s. 472–484.
- Brocki Marcin, 2008, *Antropologia. Literatura — dialog — przekład*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Buchowski Michał, 2012, *Fratricie, klany i lineaż: nowo-plemienia etnologów i antropologów w Polsce*, w: Michał Buchowski, *Etnologia polska: historie i powinowactwa*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań, s. 37–61.
- Clifford James, Marcus George E. (red.), 1986, *Writing Culture. Poetics and Politics of Ethnography*, University of California Press, Berkeley.
- Cymbrowski Borys, Rancew-Sikora Dorota, 2016, *Dylematy etyczne i ryzyko w badaniach terenowych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, 12(3), s. 6–21.
- Engelking Anna, 2024, *Anthropology in a nationalizing state: Three case studies from interwar Poland*, „Nationalities Papers”, 52(1), s. 146–166.
- Fabian Johannes, 1983, *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object*, Columbia University Press, New York.
- Konteksty, 2023, „Ukraińskie pejzaże: Rekonstrukcje. Wojna. Sztuka. Dekolonizacja”, „Konteksty”, 343(4) [numer specjalny].
- Kubica Grażyna, 2025, *„Pisane inną ręką”. Literackie pisanstwo etnograficzne i jego polska specyfika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Kuper Adam, 2005, *Kultura. Model antropologiczny*, tłum. Izabela Kołbon, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Majbroda Katarzyna, 2017, *Nowe polityki wrażliwości w antropologii społeczno-kulturowej w kontekście dziedzictwa ruchu „writing culture”*, „Etnografia Polska”, 61, s. 185–207.
- Ortner Sherry B., 2016, *Dark anthropology and its others: Theory since the eighties*, „Journal of Ethnographic Theory”, 6(1), s. 47–73.
- Singh Bhrigupati, 2023, *A decolonial birth of anthropology*, „American Ethnologist”, 51, s. 104–110.
- Stanisz-Lubowiecka Anna, 2015, *The Semantics of “Sense & Sensibility”. The Meaning of the Title Words in Jane Austen’s Novel*, w: Magdalena Bleinert-Coyle, Michał Choiński, Zygmunt Mazur (red.), *Beyond Words: Crossing Borders in English Studies. Vol 1. Literature*, Tertium, Kraków, s. 229–244.
- Stocking George W. Jr. (red.), 1989, *Romantic Motives: Essays on Anthropological Sensibility*, The University of Wisconsin Press, Madison.
- Szpunar Magdalena, 2018, *(Nie)potrzebna wrażliwość*, Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Sztandara Magdalena, 2025, *Nieposłuszne, ulicznice i zdrączyźnie. Aktywizm w przestrzeni (post)jugosłowiańskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- Trouillot Michel-Rolph, 2003, *Global Transformations: Anthropology and the Modern World*, Palgrave Macmillan, New York.
- Woroniecka Grażyna, Łukasiuk Magdalena, 2013, *Znikające różnice. Relacje między socjologią i antropologią kulturową w świetle teorii systemów Niklasa Luhmanna*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, 9(3), s. 6–21.

Abstrakt

Tekst jest wprowadzeniem do numeru tematycznego poświęconego „nowym wrażliwościom antropologii”. Problematyka wrażliwości rozpatrywana jest w nim w kontekście rozwoju antropologii społeczno-kulturowej i jej wpływu na siostrzane dyscypliny. Jest ona przedstawiona jako mit założycielski antropologii, którego oddziaływanie polega na stałym dostrajaniu poznania antropologicznego do tego, co jest wykluczone i marginalne, w tym także w samym postępowaniu badawczym i interpretacyjnym. W tekście zapowiedziane jest osiem artykułów składających się na numer tematyczny, których problematyka dotyczy kwestii empatii, etyki, troski, codzienności, materialności, afektu, usytuowania, ambiwalencji w poznaniu antropologicznym. Z ich zestawienia wynika, że kierunki nowych wrażliwości antropologii wyznaczają relacyjne ujęcie inności i otwartość na procesy różnicowania.

słowa kluczowe: antropologia, wrażliwość, relacyjność, poznanie, etyka

“SENSE AND SENSIBILITY”:

ON THE SENSIBILITIES OF SOCIAL AND CULTURAL ANTHROPOLOGY

Anna Horolets
(University of Warsaw)

Abstract

The article serves as an introduction to this special issue devoted to “new anthropological sensibilities.” The question of sensibility is examined in the context of the development of social and cultural anthropology and its influence on related disciplines. It is presented as a founding myth of anthropology whose impact lies in the continuous reorientation of anthropological inquiry to what is excluded and marginal, including within the research and interpretative process itself. The text introduces the eight articles that address the theme of this special issue, concerning issues of empathy, ethics, care, everyday life, materiality, affect, situatedness and ambivalence in anthropological inquiry. Taken together, they suggest that the directions of the new sensibilities in anthropology are determined by a relational understanding of otherness and an openness to processes of differentiation.

keywords: anthropology, sensibility, relationality, knowledge production, ethics